BARAZA LA MITIHANI LA TANZANIA

FOMATI YA UPIMAJI WA KITAIFA WA DARASA LA NNE

IMETOLEWA NA:

BARAZA LA MITIHANI LA TANZANIA
S.L.P 2624
DAR ES SALAAM
TANZANIA

FEBRUARI, 2018

BARAZA LA MITIHANI LA TANZANIA

FOMATI YA UPIMAJI WA KITAIFA WA DARASA LA NNE

IMETOLEWA NA:

BARAZA LA MITIHANI LA TANZANIA
S.L.P 2624
DAR ES SALAAM
TANZANIA

FEBRUARI, 2018

Imechapishwa na:
Baraza la Mitihani la Tanzania,
S.L.P. 2624,
Dar es Salaam.

© Baraza la Mitihani la Tanzania, 2018.

Haki zote zimehifadhiwa.

YALIYOMO

DIBAJI iv

01 KISWAHILI 1

02 ENGLISH LANGUAGE 5

03 MAARIFA YA JAMII 9

04 HISABATI 12

05 SAYANSI NA TEKNOLOJIA 15

06 URAIA NA MAADILI 18

JEDWALI NA 1: MWONGOZO WA UPIMAJI WA SOMO LA KISWAHILI 21

JEDWALI NA 2: MWONGOZO WA UPIMAJI WA SOMO LA ENGLISH LANGUAGE 27

JEDWALI NA 3: MWONGOZO WA UPIMAJI WA SOMO LA MAARIFA YA JAMII 33

JEDWALI NA 4: MWONGOZO WA UPIMAJI WA SOMO LA HISABATI 45

JEDWALI NA 5: MWONGOZO WA UPIMAJI WA SOMO LA SAYANSI NA TEKNOLOJIA 51

JEDWALI NA 6: MWONGOZO WA UPIMAJI WA SOMO LA URAIA NA MAADILI 60

DIBAJI

Fomati hii ya Upimaji wa Kitaifa wa Darasa la Nne imeandaliwa kwa kuzingatia Mtaala wa Elimu Msingi Darasa la III hadi la IV uliotolewa na Wizara ya Elimu Sayansi na Teknolojia mwaka 2016 na kuanza kutumika mwaka 2017. Mtaala wa Elimu Msingi wa mwaka 2016 umetokana na Sera ya Elimu na Mafunzo ya mwaka 2014 ambayo inasisitiza zaidi umahiri kwa mwanafunzi katika nyanja zote za kujifunza.

Fomati hii pia imelenga kupima umahiri wa mwanafunzi katika kumudu stadi za Kusoma, Kuandika, Kuhesabu katika kiwango kinachomwezesha kutumia ujuzi aliopata katika kutatua matatizo ya kijamii, kisiasa, kiuchumi na kiteknolojia katika kujiletea maendeleo binafsi na Taifa kwa jumla. Fomati hii itaanza kutumika mwaka 2018.

Mtaala mpya umebainisha masomo **sita** ya lazima yatakayofundishwa Darasa la III na IV. Masomo hayo ni **Kiswahili, English Language, Hisabati, Maarifa ya Jamii, Sayansi na Teknolojia na Uraia na Maadili**. Hivyo mabadiliko katika mtaala mpya wa Darasa la III hadi la IV ni pamoja na kuunganisha masomo ya **Jiografia, Historia** na kuwa somo la **Maarifa ya Jamii**. Somo la **Uraia** limerekebishwa kwa kuongezewa kipengele cha Maadili, hivyo kuitwa **Uraia na Maadili**. Aidha somo la **Stadi za Kazi**, **Haiba na Michezo** ambalo lilikuwa likifundishwa Darasa la III – IV litaanza kufundishwa Darasa la Tano. Katika Upimaji wa Kitaifa wa Darasa la Nne Baraza la Mitihani litapima masomo sita ambayo ni **Kiswahili**, **English Language**, **Hisabati**, **Maarifa ya Jamii**, **Sayansi na Teknolojia** na **Uraia na Maadili**. Aidha, walimu wanasisitizwa kufundisha wanafunzi kwa mujibu wa muhtasari ili kutimiza malengo yaliyokusudiwa katika somo hilo.

Fomati hii imeandaliwa kwa kuzingatia umahiri ulioainishwa katika mihutasari mipya inayofundishwa katika Shule za Msingi Darasa la III na la IV. Aidha, Fomati hii inatoa mwongozo kwa walimu na wanafunzi kuhusu muundo wa karatasi ya upimaji. Hata hivyo, walimu na wanafunzi wanashauriwa kutotumia fomati hii kama mbadala wa muhutasari. Katika ufundishaji na ujifunzaji ni lazima maudhui yote yaliyoainishwa katika mihutasari ya shule za msingi katika Darasa la Tatu na la Nne yafundishwe kikamilifu.

Fomati za kila somo litakalopimwa zimeainisha utangulizi, malengo ya jumla, umahiri wa jumla, umahiri mahususi, muundo wa karatasi ya upimaji.

Pia,vigezo vya upimaji kwa kila umahiri mkuu na umahiri mahsusi pamoja na viwango vya kufaulu vimewekwa katika majedwali ya mwongozo wa upimaji wa kila somo yaliyoambatanishwa.

Baraza la Mitihani linatoa shukrani za dhati kwa Maafisa Mitihani na wote walioshiriki katika kuandaa fomati hii.

Dkt. Charles E. Msonde
Katibu Mtendaji

01 KISWAHILI

1.0 UTANGULIZI

Fomati hii ya upimaji wa somo la Kiswahili inatokana na Muhtasari wa somo la Kiswahili wa mwaka 2016 ulioanza kutumika Januari 2017, ambao ulizingatia muhamo wa ruwaza. Aidha, fomati hii imezingatia malengo ya Upimaji wa Elimu Msingi Darasa la Tatu na Darasa la Nne ambayo ni pamoja na kufuatilia kiwango cha ujifunzaji wa wanafunzi wa Darasa la Tatu na Darasa la Nne katika somo la Kiswahili.

Fomati hii imeingiza mabadiliko ya msingi ya kupima ujuzi, stadi na mielekeo mbalimbali aliyojifunza mwanafunzi badala ya kuweka mkazo katika kupima namna mwanafunzi alivyomudu maudhui ya mada zilizoainishwa katika muhtasari. Aidha, upimaji pia una lengo la kupima jinsi mwanafunzi anavyoweza kutumia ujuzi aliopata katika kutatua matatizo ya kijamii, kisiasa, kiuchumi na kiteknolojia katika jamii ili kujiletea maendeleo binafsi na Taifa kwa jumla.

2.0 MALENGO YA JUMLA

Upimaji wa Kiswahili unalenga kupima uwezo wa mwanafunzi katika:

2.1 kuzungumza, kusikiliza, kusoma na kuandika kwa kutumia lugha ya Kiswahili;

2.2 kutumia Kiswahili fasaha katika miktadha mbalimbali;

2.3 kutumia Kiswahili kupata maarifa, stadi na mwelekeo wa kijamii, kiutamaduni, kiteknolojia na kitaaluma kutoka ndani na nje ya nchi;

2.4 kukuza stadi za mawasiliano ili kumwezesha mwanafunzi kumudu maisha yake;

2.5 kujenga msingi bora na imara wa kujifunza kwa ajili ya elimu ya juu na kujiendeleza yeye binafsi kwa kutumia lugha ya Kiswahili;

2.6 kuifahamu, kuitumia na kuithamini lugha ya Taifa.

3.0 UMAHIRI MKUU

Upimaji unalenga kupima umahiri wa mwanafunzi katika:

3.1 kuwasiliana katika miktadha mbalimbali;

3.2 kuonesha uelewa wa jambo alilolisikiliza au kulisoma;

3.3 kutumia msamiati katika miktadha mbalimbali.

4.0 UMAHIRI MAHSUSI

Umahiri utakaojengwa na mwanafunzi katika somo ni:

4.1 kutambua sauti mbalimbali katika matamshi ya silabi, maneno, sentensi na habari;

4.2 kuanzisha na kuendeleza mazungumzo katika miktadha mbalimbali;

4.3 kutumia maandishi katika mawasiliano kulingana na miktadha mbalimbali;

4.4 kusikiliza na kuonesha uelewa wa jambo alilolisikiliza;

4.5 kusoma kwa ufasaha na kuonesha uelewa wa matini aliyoisoma;

4.6 kuzungumza na kuwasilisha hoja kulingana na hali mbalimbali;

4.7 kutumia maandishi katika kuandaa matini mbalimbali;

4.8 kusoma katika kuchanganua mawazo yaliyowasilishwa katika matini mbalimbali.

5.0 MUUNDO WA KARATASI YA UPIMAJI

Karatasi ya Upimaji wa somo la Kiswahili itakuwa na sehemu A, B, C, D na E. Upimaji utakuwa na jumla ya maswali **matano (5)** na kila swali litakuwa na vipengele **vitano (5)**. Muda wa kufanya upimaji utakuwa **saa 1:30** ambapo wanafunzi wasioona watafanya Upimaji kwa muda wa **saa 1:45**. Kila swali litakuwa na alama **kumi (10)** hivyo kufanya jumla ya alama **hamsini (50)**.

4.1 Sehemu A

Sehemu hii itakuwa na swali **moja (1)** la imla lenye sentensi **tano (5)**. Kila sentensi itakuwa na maneno **manne (4)**. Mwanafunzi atatakiwa kusikiliza sentensi zitakazosomwa na kuandika kwa usahihi katika sehemu iliyoachwa wazi. Kila neno litakuwa na alama **$00^{1}/_{2}$**. Swali hili litakuwa na jumla ya alama **10**.

4.2 Sehemu B

Sehemu hii itakuwa na swali **moja (1)** lenye vipengele **vitano (5**). Swali litajikita katika kubainisha maana za misamiati, kutumia kwa usahihi maneno mbalimbali, nyakati mbalimbali, kubadilisha vitenzi na nomino, dhana ya ukanushi, dhana ya umoja na wingi na kuunda maneno mapya kwa kudondosha herufi moja au silabi kutoka kwenye neno. Mwanafunzi atatakiwa kujibu vipengele vyote vya swali kwa kuchagua kati ya chaguzi A, B, C na D au kwa kutoa jibu sahihi. Kila kipengele kitakuwa na alama **02**. Swali hili litakuwa na jumla ya alama **10**.

4.3 Sehemu C

Sehemu hii itakuwa na swali **moja (1)** ambalo litajikita katika matumizi ya methali, nahau na vitendawili. Swali litakuwa na vipengele **vitano (5)** vyenye maswali ya kujaza nafasi zilizo wazi kwa kuchagua jibu sahihi kutoka kwenye kisanduku/mabano au kwa kuandika jibu sahihi. Kila kipengele kitakuwa na alama **02**. Swali hili litakuwa na jumla ya alama **10**.

4.4 Sehemu D

Sehemu hii itakuwa na swali **moja (1)** lenye vipengele **vitano (05)**. Mwanafunzi atatakiwa kupanga sentensi zilizochanganywa katika mpangilio/mtiririko unaoleta maana, kuweka alama za uandishi katika nafasi zilizoachwa wazi kwenye sentensi atakazopewa au kukamilisha barua kwa

kujaza nafasi zilizoachwa wazi. Kila kipengele kitakuwa na alama **02**. Swali hili litakuwa na jumla ya alama **10**.

4.5 Sehemu E

Sehemu hii itakuwa na swali **moja (1)** lenye vipengele **vitano (05)**. Mwanafunzi atatakiwa kusoma habari au shairi na kujibu maswali yatakayotokana na habari au shairi alilosoma kwa kuandika jibu sahihi. Kila kipengele kitakuwa na alama **02.** Swali hili litakuwa na jumla ya alama **10**.

6.0 VIWANGO VYA KUFAULU

Mwanafunzi atapimwa kuwa na viwango vya kufaulu kwa kutumia vigezo vifuatavyo:

6.1 Mwanafunzi atakuwa na **kiwango hafifu** cha kufaulu endapo atakosa vipengele vyote katika swali au atajibu kipengele kimoja (1) tu kwa usahihi.

6.2 Mwanafunzi atakuwa na **kiwango cha wastani** cha kufaulu endapo atajibu kwa usahihi vipengele viwili (2) hadi vitatu (3) katika kila swali kwa usahihi.

6.3 Mwanafunzi atakuwa na **kiwango kizuri** cha kufaulu endapo atajibu kwa usahihi vipengele vinne (4) katika kila swali kwa usahihi.

6.4 Mwanafunzi atakuwa na **kiwango kizuri sana** cha kufaulu endapo atajibu kwa usahihi vipengele vitano (5) katika kila swali kwa usahihi.

Umahiri katika dhana mbalimbali utapimwa kama inavyooneshwa katika Jedwali Na. 1.

02 ENGLISH LANGUAGE

1.0 INTRODUCTION

This assessment format is based on the English Language Syllabus for Basic Education of 2016 which became operational from 2017. The English Language subject syllabus was prepared by considering the paradigm shift from content to competence based type of teaching and learning as stated in the curriculum.

This format aims at assessing pupils’ competences, skills and attitudes in learning. The assessment will focus on measuring the extent to which pupils have been able to use the attained competences and take part in simple conversations.

2.0 GENERAL OBJECTIVES

The assessment will test the extent to which the pupils are able to:

2.1 express themselves appropriately in a given situation.

2.2 listen and comprehend oral information and simple descriptions;

2.3 read and comprehend written information and simple descriptions;

2.4 use appropriate vocabulary to communicate in everyday interactions, such as family, hobbies, school, and current events;

2.5 use simple meaningful and grammatically correct sentences; and ;

2.6 use the knowledge of English Language to advance academically.

3.0 GENERAL COMPETENCES

The assessment will test the extent to which the pupils are able to:

3.1 listen and comprehend oral and written information and simple descriptions;

3.2 use appropriate vocabulary to communicate in everyday interactions;

3.3 use simple meaningful and grammatically correct sentences to communicate in a simple way; and

3.4 communicate in a simple way using all the four language skills.

4.0 SPECIFIC COMPETENCES

4.1 comprehend oral and written information.

4.2 use vocabulary/verbs through the four language skills.

4.3 communicate orally and through writing.

5.0 ASSESSMENT RUBRIC

The English Language subject assessment paper will consist of sections A, B, C, D and E. The assessment will have a total of **five (5)** questions. Each question will consist of five sub-items. The duration for the paper will be **1:30** hours and **1:45** hours for the pupils with visual impairment. Each question will carry a total of **ten (10)** marks making a total of **fifty** (**50**) marks.

5.1 Section A: Dictation

5.1.1 The section will consist of one question with five simple sentences. The question will be on dictation of which five sentences will be dictated to pupils by the invigilator and pupils will be required to write the sentences correctly in the space provided. Each item

will carry **two** (**2)** marks, making a total of **ten (10)** marks in this section.

5.1.2 The pupils will be required to listen and write the words/simple sentences read by the invigilator in the spaces provided.

5.2 Section B: Vocabulary

The section will have **one (1)** question with **five (5)** items which will either be multiple-choice, gap filling, matching or short answer items aimed at testing pupils' ability to use different vocabulary items in different communicative situations. The pupils will be required to answer **all** the items. Each item will carry **two** (**2)** marks, making a total of **ten (10)** marks in this section.

5.3 Section C: Grammar

The section will have **one (1)** question with **five (5)** items which will either be multiple-choice, gap filling or short answer items aimed at testing pupils' ability to use grammar patterns in different communicative situations. The pupils will be required to answer **all** the items. Each item will carry **two** (**2)** marks, making a total of **ten (10)** marks in this section.

5.4 Section D: Composition

The section will have **one (1)** question with **five (5)** items which will either be jumbled sentences, letter writing or a guided composition designed to test pupils' ability to write a text expressing different events in different situations. Each item will carry **two** (**2)** marks, making a total of **ten (10)** marks.

5.5 SECTION E: COMPREHENSION

The section will comprise of a short and simple passage that will be followed by **one (1)** question with **five (5)** items which will be short answer questions. The pupils will be required to answer **all** the items by using the correct information from the passage. Each item will carry **two** (**2)** marks, making a total of **ten (10)** marks in this section.

6.0 ASSESSMENT CRITERIA

The following are levels of performance in each task against the assessment criteria:

6.1 A pupil will have **poor performance** if he/she fails to answer correctly **all** items of each question or if he/she answers correctly only **one (1)** item of each question.

6.2 A pupil will have **average performance** if he/she answers correctly **two** to **three (2-3)** items of each question.

6.3 A pupil will have **good performance** if he/she answers correctly **four (4)** items of each question.

6.4 A pupil will have **excellent performance** if he/she answer correctly **five (5)** items of each question.

The assessment guide for the English Language competences is presented in the Table 2.

03 MAARIFA YA JAMII

1.0 UTANGULIZI

Fomati hii inatokana na Muhtasari wa somo la Maarifa ya Jamii wa mwaka 2016 ulioanza kutumika Januari 2017. Fomati hii imetayarishwa ili kupima umahiri wa viwango vya utendaji kwa wanafunzi wa Darasa la Nne vilivyooneshwa katika muhtasari wa somo la Maarifa ya Jamii.

2.0 MALENGO YA JUMLA

Upimaji unalenga kupima uwezo wa mwanafunzi katika:

2.1 kuthamini na kulinda mazingira na rasilimali za taifa.

2.2 kuthamini uhusiano wa watu na mazingira katika jamii.

2.3 kutambua na kutumia fursa zilizopo katika mazingira yake.

2.4 kutambua asili ya jamii za Taifa letu.

3.0 UMAHIRI MKUU

Upimaji unalenga kupima umahiri wa mwanafunzi katika:

3.1 kutambua matukio yanayotokea katika mazingira yanayomzunguka.

3.2 kutambua misingi ya uzalendo katika jamii.

3.3 kutumia ramani na elimu ya anga katika maisha ya kila siku.

3.4 kufuata kanuni za kiuchumi katika shughuli za uzalishaji mali.

4.0 UMAHIRI MAHUSUSI

Upimaji utapima uwezo wa mwanafunzi katika:

4.1 kutunza mazingira ya jamii inayomzunguka.

4.2 kutunza kumbukumbu za matukio ya kihistoria.

4.3 kutumia elimu ya hali ya hewa katika shughuli za kila siku.

4.4 kudumisha utamaduni wa Mtanzania.

4.5 kujenga uhusiano mwema kwa jamii inayomzunguka.

4.6 kuthamini mashujaa wetu.

4.7 kutumia ramani katika mazingira.

4.8 kufahamu mfumo wa jua.

4.9 kuthamini na kulinda rasilimali za nchi.

4.10 kutambua shughuli za uzalishaji mali katika jamii.

4.11 kutumia stadi za ujasiriamali katika shughuli za kila siku.

5.0 MUUNDO WA UPIMAJI

Karatasi ya upimaji ya somo la Maarifa ya Jamii itakuwa na sehemu mbili, A na B na itakuwa na jumla ya maswali **manne (4)**. Swali la kwanza litakuwa na vipengele nane (08), swali la pili vipengele sita (06), swali la tatu vipengele saba (07) na swali la nne vipengele vinne (04). Wanafunzi watatakiwa kujibu maswali **yote**. Jumla ya alama katika upimaji huu zitakuwa **hamsini (50)**. Muda wa kufanya maswali ya upimaji ni **saa 1:30**. Aidha, wanafunzi wasioona watafanya upimaji kwa muda wa **saa 1:45**.

5.1 Sehemu A

Sehemu hii itakuwa na jumla ya maswali **mawili (2)**; Swali la kwanza na la pili. Swali la kwanza litakuwa la kuchagua jibu sahihi lenye vipengele nane (08). Kila kipengele kitakuwa na alama 02. Mwanafunzi atachagua herufi ya jibu sahihi kati ya machaguo manne; A, B, C na D. Swali la pili litakuwa la kuoanisha maswali kutoka kifungu A na majibu kutoka kifungu B na litakuwa na vipengele sita (06) kila kipengele kitakuwa na alama 02. Sehemu hii itakuwa na jumla ya **alama 28**.

5.2 Sehemu B

Sehemu hii itakuwa na maswali **mawili (2)**; Swali la tatu na nne. Swali la tatu litakuwa na vipengele saba (07). Kila kipengele kitakuwa na alama 02. Mwanafunzi atatakiwa

ama kupanga vitu au hoja atakazopewa katika mpangilio sahihi, au kujibu maswali mafupi yatokanayo na kifungu cha habari au umahiri aliojifunza. Swali la nne litakuwa na vipengele vinne (04) kila kipengele kitakuwa na alama 02. Mwanafunzi atatakiwa kujibu maswali kutoka katika picha, michoro, kielelezo au ramani. Sehemu hii itakuwa na jumla ya **alama 22**.

6.0 VIWANGO VYA KUFAULU

Viwango vya kufaulu vitakuwa **hafifu**, **wastani**, **vizuri** na **vizuri sana** kulingana na alama atakazopata mwanafunzi husika katika kila umahiri kama ilivyooneshwa katika Jedwali Na. 3.

04 HISABATI

1.0 UTANGULIZI

Fomati hii ya somo la Hisabati imetayarishwa kwa kuzingatia muhtasari wa Elimumsingi wa mwaka 2016 ulioanza kutumika mwaka 2017. Fomati hii ina lengo la kupima umahiri katika viwango vya utendaji kwa wanafunzi wa Darasa la Nne kama ilivyoainishwa katika Muhtasari.

2.0 MALENGO YA JUMLA

Malengo ya upimaji ni kupima uwezo wa mwanafunzi katika:

2.1 kutumia lugha ya kihisabati katika mawasiliano.

2.2 kufikiri kimantiki katika kuhakiki taarifa mbalimbali.

2.3 kutatua matatizo katika mazingira tofauti.

2.4 kujijengea ari ya kupenda kutumia maarifa na mantiki za stadi za hisabati kwa ajili ya maendeleo yake na jamii.

2.5 kukuza uwezo binafsi wa kiakili katika stadi za Kusoma, Kuandika na Kuhesabu (KKK).

3.0 UMAHIRI MKUU

Upimaji kwa kutumia Muhtasari wa somo la Hisabati Elimumsingi utazingatia umahiri na ujuzi wa mwanafunzi katika:

3.1 kutumia lugha ya kihisabati katika kuwasilisha wazo/hoja (sehemu ya kwanza).

3.2 kufikiri na kuhakiki katika maisha ya kila siku (sehemu ya kwanza)

3.3 kutatua matatizo katika mazingira tofauti.

3.4 kufikiri na kuhakiki katika maisha ya kila siku (sehemu ya pili).

3.5 kutumia lugha ya kihisabati katika kuwasilisha wazo/hoja (sehemu ya pili).

4.0 UMAHIRI MAHSUSI

Upimaji utapima hasa uwezo wa mwanafunzi katika:

4.1 kutumia dhana ya namba kuwasiliana katika mazingira tofauti.

4.2 kutumia stadi za mpangilio katika maisha ya kila siku.

4.3 kutumia matendo ya namba ya kihisabati katika kutatua matatizo.

4.4 kutumia stadi ya uhusiano wa namba na vitu katika miktadha mbalimbali (fedha na wakati).

4.5 kutumia stadi za maumbo katika muktadha wa hisabati.

4.6 kutumia stadi za vipimo katika miktadha mbalimbali.

4.7 kutumia stadi za takwimu kuwasilisha taarifa mbalimbali.

5.0 MUUNDO WA KARATASI YA UPIMAJI

Karatasi ya upimaji itakuwa na maswali **matano (05)** ambapo kila swali litakuwa na vipengele **vitano** (**05**). Aidha, kila swali litatoka kwenye umahiri mahsusi mmoja. Swali la kwanza litahusu kutumia dhana ya namba kuwasiliana katika mazingira tofauti. Swali la pili litahusu kutumia stadi ya mpangilio katika maisha ya kila siku. Swali la tatu litahusu kutumia matendo ya namba au stadi ya uhusiano wa namba na vitu katika muktadha wa fedha na wakati. Swali la nne litahusu kutumia stadi ya vipimo au stadi ya maumbo. Swali la tano litahusu kutumia stadi ya takwimu kuwasilisha taarifa mbalimbali. Kila kipengele katika maswali yote kitakuwa na uzito wa alama **mbili** na kufanya jumla ya alama hamsini (50). Muda wa kufanya upimaji utakuwa **saa 1:30** ambapo wanafunzi wasioona watafanya upimaji kwa muda wa **saa 1:45**.

6.0 VIWANGO VYA KUFAULU

Mwanafunzi atapimwa kuwa na viwango vya kufaulu kwa kutumia vigezo vifuatavyo:

6.1 Mwanafunzi atakuwa na **umahiri hafifu** iwapo hatajibu kipengele chochote au kujibu kwa usahihi kipengele kimoja tu kwa kila swali.

6.2 Mwanafunzi atakuwa na **umahiri wa wastani** iwapo atajibu kwa usahihi vipengele viwili hadi vitatu (2 – 3) kwa kila swali.

6.3 Mwanafunzi atakuwa na **umahiri mzuri** iwapo atajibu kwa usahihi vipengele vinne (4) kwa kila swali.

6.4 Mwanafunzi atakuwa na **umahiri mzuri sana** iwapo atajibu kwa usahihi vipengele vitano (5) kwa kila swali.

Ufafanuzi zaidi kuhusu viwango vya kufaulu upo katika Jedwali Na. 4.

THE NATIONAL EXAMINATIONS COUNCIL OF TANZANIA

05 SAYANSI NA TEKNOLOJIA

1.0 UTANGULIZI

Fomati hii ya upimaji wa somo la Sayansi na Teknolojia inatokana na Muhtasari wa somo la Sayansi na Teknolojia wa mwaka 2016 ambao ulizingatia mhamo wa ruwaza. Muhtasari huo ulianza kutumika mwaka 2017. Fomati hii imezingatia malengo ya Upimaji wa Elimu ya Msingi Darasa la Nne ikiwa ni pamoja na kufuatilia kiwango cha ujifunzaji wa wanafunzi wa Darasa la Nne katika somo la Sayansi na Teknolojia.

Fomati hii imeingiza mabadiliko ya msingi ya kupima ujuzi, stadi na mielekeo mbalimbali aliyojifunza mwanafunzi. Hivyo inatofautiana na ya awali, ambayo iliweka mkazo katika kupima namna mwanafunzi alivyomudu maudhui ya mada zilizoainishwa katika muhtasari. Aidha, upimaji utapima jinsi mwanafunzi anavyoweza kutumia ujuzi aliopata katika kutatua matatizo ya msingi katika mazingira anayoishi. Matatizo hayo ni pamoja na changamoto zinazotokana na ujinga, maradhi na umaskini.

2.0 MALENGO YA JUMLA

Upimaji unalenga kupima uwezo wa mwanafunzi katika:

2.1 kutumia maarifa, stadi na kuwa na mwelekeo wa kisayansi na kiteknolojia.

2.2 kutumia sayansi na teknolojia kutatua matatizo katika maisha ya kila siku.

2.3 kutumia vifaa mbalimbali vya teknolojia.

3.0 UMAHIRI MKUU

Kwa ujumla, upimaji unalenga kupima umahiri wa mwanafunzi katika:

3.1 kufanya uchunguzi na ugunduzi wa kisayansi na kiteknolojia.

3.2 kufahamu misingi ya sayansi na teknolojia.

3.3 kutunza afya na mazingira.

4.0 UMAHIRI MAHUSUSI

Upimaji unalenga kupima umahiri wa mwanafunzi katika:

4.1 kufanya uchunguzi wa vitu katika mazingira.

4.2 kutambua na kutumia aina mbalimbali za nishati.

4.3 kutambua nadharia za kisayansi na kiteknolojia.

4.4 kutumia TEHAMA.

4.5 kumudu stadi za kisayansi.

4.6 kufanya majaribio ya kisayansi.

4.7 kutumia kanuni za usafi ili kutatua matatizo ya magonjwa.

4.8 kutumia kanuni za usafi ili kujenga afya bora.

4.9 kutambua mifumo mbalimbali ya mwili wa binadamu.

5.0 MUUNDO WA UPIMAJI

Upimaji utakuwa na sehemu A na B zenye jumla ya maswali **matano (5)**. Mwanafunzi atatakiwa kujibu maswali **yote**. Jumla ya alama itakuwa ni **hamsini (50)**. Muda wa kufanya upimaji utakuwa saa **1:30** ambapo wanafunzi wasioona watafanya upimaji kwa muda wa saa **1:45**.

5.1 SEHEMU A

Sehemu hii itakuwa na maswali **matatu (3)**. Kila swali litakuwa na vipengele **vitano (5)**. Swali la 1 litakuwa la kuchagua jibu sahihi ambapo mwanafunzi atatakiwa kuchagua jibu sahihi kati ya chaguzi A, B, C na D. Swali la 2 litakuwa la kuoanisha ambapo mwanafunzi atatakiwa kuoanisha dhana mbalimbali za kisayansi kutoka kundi A na majibu kutoka kundi B. Swali la 3 litakuwa la kujaza nafasi ambapo mwanafunzi atatakiwa kuchagua jibu moja sahihi kati ya majibu yatakayokuwa kwenye kisanduku na kuliandika katika nafasi aliyopewa. Kila kipengele katika maswali yote kitakuwa na uzito wa alama **mbili (2)**, hivyo kufanya jumla ya alama katika sehemu hii kuwa **thelathini (30)**.

5.2 SEHEMU B

Sehemu hii itakuwa na maswali **mawili (2)** ya majibu mafupi, swali la 4 na 5. Kila swali litakuwa na vipengele **vitano (5)**. Maswali yatapima uwezo wa mwanafunzi katika kumudu dhana na stadi mbalimbali za sayansi na teknolojia. Katika swali la 4 mwanafunzi atatakiwa ama kusoma kifungu cha habari kisha kujibu maswali yatakayotokana na kifungu hicho; au kupangilia kanuni, dhana au masharti mbalimbali ya kisayansi ili kuleta mtiririko wenye mantiki. Katika swali la 5 mwanafunzi atatakiwa kuandika majibu mafupi kutokana na michoro au picha mbalimbali zinazohusu dhana za sayansi na teknolojia.

6.0 VIWANGO VYA KUFAULU

Viwango vya kufaulu vitakuwa **hafifu**, **wastani**, **mzuri** na **mzuri sana** kutegemea umahiri atakaokuwa amepata mwanafunzi kama ilivyofafanuliwa katika Jedwali Na. 5.

06 URAIA NA MAADILI

1.0 UTANGULIZI

Fomati hii inatokana na muhtasari mpya wa somo la Uraia na Maadili uliotolewa mwaka 2016 na kuanza kutumika mwaka 2017. Fomati hii inazingatia malengo ya mtaala wa Uraia na Maadili ambayo ni pamoja na kumjengea mwanafunzi tabia inayokubalika ya kuheshimu jamii, kuthamini jamii, uwajibikaji, ustahimilivu, uadilifu pamoja na kudumisha amani.

Upimaji utazingatia viwango vya utendaji wa mwanafunzi ili kubaini maarifa, stadi na mwelekeo walio nao wanafunzi katika kufikia umahiri mahsusi ulioainishwa katika muhtasari wa Uraia na Maadili. Umahiri katika dhana mbalimbali utapimwa kama ilivyooneshwa katika Jedwali la Mwongozo wa Upimaji lililoambatanishwa na fomati hii.

2.0 MALENGO YA JUMLA

Upimaji wa Uraia na Maadili unalenga kupima uwezo wa wanafunzi katika:

2.1 kuelewa asasi na taasisi za kisiasa na za kijamii na kazi zake katika utawala wa kidemokrasia.

2.2 kutafsiri, kutathmini na kuheshimu vitambulisho vya taifa, katiba, muundo na uendeshaji wa serikali.

2.3 kuelewa misingi ya demokrasia katika shughuli za utawala na uongozi.

2.4 kutambua wajibu wao, kuheshimu na kutetea haki za binadamu na usawa wa sheria.

2.5 kuelewa na kushiriki katika shughuli za utawala, uongozi na usalama wa taifa katika jamii wanamoishi.

2.6 kubuni na kuchambua matatizo ya kisiasa, kiuchumi na kijamii na mbinu za kuyatatua.

2.7 kutambua tofauti baina ya watu zitokanazo na itikadi na hali zao na kujenga uvumilivu kutokana na tofauti hizo.

2.8 kujenga moyo wa umoja wa kitaifa na ushirikiano baina ya jamii za kitanzania na baina ya jamii za mataifa mengine; na

2.9 kuishi kwa kutumia elimu ya masuala mtambuka.

3.0 UMAHIRI MKUU

Upimaji wa somo la Uraia na Maadili katika Darasa la Nne unalenga kubaini umahiri wa mwanafunzi katika:

3.1 kuheshimu jamii.

3.2 kuithamini jamii.

3.3 kuwa mwajibikaji.

3.4 kuwa mstahimilivu.

3.5 kuwa mwadilifu; na

3.6 kudumisha amani.

4.0 UMAHIRI MAHSUSI

Upimaji wa somo la Uraia na Maadili katika Darasa la Nne unalenga kupima umahiri wa mwanafunzi katika:

4.1 kujipenda na kuwapenda watu wengine.
4.2 kuipenda na kujivunia shule yake.
4.3 kuipenda Tanzania kwa kuenzi tunu za nchi na asili yake.
4.4 kujijali na kuwajali wengine.
4.5 kutunza mazingira na vilivyomo.
4.6 kujenga uhusiano mzuri na watu wengine katika jamii.
4.7 kulinda rasilimali na maslahi ya nchi.
4.8 kusimamia majukumu yanayomhusu ya nyumbani na shuleni.
4.9 kutii sheria na kanuni katika kutekeleza majukumu yake ya kila siku.
4.10 kuwa na nidhamu binafsi.
4.11 kushirikiana katika kutekeleza majukumu ya nyumbani na shuleni.
4.12 kuvumilia katika maisha ya kila siku.
4.13 kufikia malengo aliyojiwekea kwa kuwa na mtizamo chanya.
4.14 kujifunza kwa kuchanganua mambo kiyakinifu.
4.15 kuaminika katika jamii.
4.16 kutimiza majukumu yake kwa uwazi na ukweli.
4.17 kusimamia haki.
4.18 kuchangamana na watu wenye asili tofauti.
4.19 kuheshimu tofauti za kiutamaduni na mitizamo miongoni mwa watu wa jamii tofauti; na
4.20 kujenga urafiki mwema na mataifa mengine.

5.0 MUUNDO WA KARATASI YA UPIMAJI

Upimaji wa Kitaifa wa Darasa la Nne utakuwa na karatasi moja yenye maswali **sita (6)** yenye jumla ya vipengele 25 yatakayogawanywa katika sehemu A na B. Kila kipengele kitakuwa na alama mbili (2), hivyo, jumla ya alama zitakuwa 50. Muda wa kufanya upimaji utakuwa saa **1:30**. Aidha, wanafunzi wasioona watafanya upimaji kwa muda wa saa **1:45**.

6.0 VIWANGO VYA KUFAULU

Viwango vya kufaulu vitakuwa **Hafifu**, **Wastani**, **Vizuri** na **Vizuri Sana** kulingana na alama watakazopata wanafunzi husika katika kila umahiri kama inavyooneshwa katika Jedwali Na. 6.

THE NATIONAL EXAMINATIONS COUNCIL OF TANZANIA

JEDWALI NA 1: MWONGOZO WA UPIMAJI WA SOMO LA KISWAHILI

Na.	Umahiri Mkuu	Umahiri Mahsusi	Vigezo Vya Upimaji	Upimaji wa Viwango vya Kufaulu			
				Kiwango hafifu	**Kiwango cha wastani**	**Kiwango kizuri**	**Kiwango kizuri sana**
1.	Kuwa siliana katika miktadha mbalimbali.	Kutambua sauti mbalimbali katika matamshi ya silabi, maneno, sentensi na habari fupi.	Uwezo wa mwanafunzi katika kusikiliza matamshi ya silabi, maneno, sentensi na habari fupi. (kuandika imla).	Kutokuandika/ kuandika kwa usahihi neno **1** hadi maneno **5** kwa sentensi zote **5** **(alama 0-$02^{1}/_{2}$)**.	Kuandika kwa usahihi maneno **6** hadi **12** kwa sentensi zote **5** **(alama 03-06).**	Kuandika kwa usahihi maneno **13** hadi **19** kwa sentensi zote **5** **(alama $06^{1}/_{2}$-$09^{1}/_{2}$).**	Kuandika kwa usahihi maneno yote **20** **(alama 10)**.
		Kuanzisha na kuendeleza mazungumzo katika miktadha mbalimbali. (i) Kutaja neno linalobeba maana ya jumla.	kutaja neno moja linalobeba maana ya jumla kwa usahihi.	Kutokutaja/ kutaja neno **1** linalobeba maana ya jumla **(alama 0-02)**.	Kutaja maneno **2-3** yanayobeba maana ya jumla **(alama 04-06)**.	Kutaja maneno **4** yanayobeba maana ya jumla **(alama 08)**.	Kutaja maneno yote **5** yanayobeba maana ya jumla **(alama 10)**.
		(ii) Kutega na kutegua vitendawili.	Uwezo wa mwanafunzi wa kutega na kutegua vitendawili.	Kutokutegua/ kutegua, kutega/kuto tega kitendawili **1**	Kutegua/ kutega vitendawili **2-3** **(alama 04-06)**.	Kutegua/ kutega vitendawili **4** **(alama 08)**.	Kutegua/ kutega vitendawili vyote **5** **(alama 10)**.

Na.	Umahiri Mkuu	Umahiri Mahsusi	Vigezo Vya Upimaji	Upimaji wa Viwango vya Kufaulu			
				Kiwango hafifu	Kiwango cha wastani	Kiwango kizuri	Kiwango kizuri sana
				(alama 0-02).			
		(iii) Kufafanua ujumbe uliomo kwenye methali.	Uwezo wa mwanafunzi kufafanua ujumbe uliomo kwenye methali kwa usahihi.	Kutokufafanua/ kufafanua ujumbe uliomo kwenye methali **1 (alama 0-02)**.	Kufafanua ujumbe uliomo kwenye methali **2-3 (alama 04-06)**.	Kufafanua ujumbe uliomo kwenye methali **4 (alama 08)**.	Kufafanua ujumbe uliomo kwenye methali zote **5 (alama 10)**.
		(iv) Kueleza maana za nahau zilizo orodheshwa.	Uwezo wa mwanafunzi Kueleza maana za nahau zilizoorodheshwa kwa usahihi.	Kutokueleza/ kueleza maana ya nahau **1 (alama 0-02)**.	Kueleza maana za nahau **2-3 (alama 04-06)**.	Kueleza maana za nahau **4 (alama 08).**	Kueleza maana za nahau zote **5 (alama 10)**.
		(v) Kuelezea watu kwa kuzingatia shughuli zao.	Uwezo wa mwanafunzi kuelezea watu kwa kuzingatia shughuli zao kwa usahihi.	Kutokueleza/ kuelezea mtu kwa kuzingatia shughuli **1 (alama 0-02)**.	Kuelezea watu kwa kuzingatia shughuli **2-3 (alama 06)**.	Kuelezea watu kwa kuzingatia shughuli **4 (alama 08)**.	Kuelezea watu kwa kuzingatia shughuli zote **5 (alama 10)**.
		(vi) Kukanusha matukio ya nyakati	Uwezo wa mwanafunzi Kukanusha	Kutoku kanusha/kuka nusha matukio	Kukanusha matukio ya nyakati	Kukanusha matukio ya nyakati	Kukanusha matukio ya nyakati kwenye

Na.	Umahiri Mkuu	Umahiri Mahsusi	Vigezo Vya Upimaji	Upimaji wa Viwango vya Kufaulu			
				Kiwango hafifu	Kiwango cha wastani	Kiwango kizuri	Kiwango kizuri sana
		mbalimbali katika sentensi.	matukio ya nyakati mbalimbali katika sentensi kwa usahihi.	ya nyakati kwenye sentensi **1 (alama 0-02)**.	kwenye sentensi **2-3 (alama 04-06)**.	kwenye sentensi **4 (alama 08)**.	sentensi zote **5 (alama 10)**.
		(vii) Kuanzisha na kuendeleza mazungu mzo katika miktadha mbalimbali.	Uwezo wa mwanafunzi katika kubadili maneno/ sentensi katika hali ya umoja/wingi.	Kutokubadili/ kubadili neno/sentensi **1** katika hali ya umoja/wingi **(alama 0-02)**.	Kubadili maneno/ sentensi **2-3** katika hali ya umoja/wingi **(alama 04-06)**.	Kubadili maneno/ sentensi **4** katika hali ya umoja/wingi **(alama 08)**.	Kubadili maneno/ sentensi **5** katika hali ya umoja/wingi **(alama 10)**.
		Kutumia maandishi katika mawasiliano kulingana na miktadha mbalimbali (i) Kuandika sentensi kwa kuzingatia alama za uandishi.	Uwezo wa mwanafunzi katika kutumia **nukta (.), mkato (,) alama ya kushangaa (!), alama ya kuuliza (?) na alama za funga na**	Kutoweza/kuweza kukamilisha habari kwa kutumia alama ya uandishi **1 (alama 0-02)**.	Kuweza kukamilisha habari kwa kutumia alama za uandishi **2-3 (alama 04-06)**.	Kuweza kukamilisha habari kwa kutumia alama za uandishi **4 (alama 08)**.	Kuweza kukamilisha habari kwa kutumia alama za uandishi zote **5 (alama 10)**.

Na.	Umahiri Mkuu	Umahiri Mahsusi	Vigezo Vya Upimaji	Upimaji wa Viwango vya Kufaulu			
				Kiwango hafifu	**Kiwango cha wastani**	**Kiwango kizuri**	**Kiwango kizuri sana**
			fungua semi ("").				
		(ii) Kuandika sentensi kwa kutumia nyakati mbalimbali (wakati uliopo, uliopita, ujao na hali timilifu).	Uwezo wa mwanafunzi kuandika sentensi kwa kutumia nyakati mbalimbali (wakati uliopo, ujao, uliopita na hali timilifu).	Kutokuandika/ kuandika sentensi kwa kutumia nyakati **1 (alama 0-02)**.	Kuandika sentensi kwa kutumia nyakati **2-3 (alama 04-06)**.	Kuandika sentensi kwa kutumia nyakati **4 (alama 08)**.	Kuandika sentensi kwa kutumia nyakati zote **5 (alama 10)**.
		(iii) Kutumia msamiati katika uandishi wa matini mbalimbali.	Uwezo wa mwanafunzi katika kuandika habari fupi kwa mpangilio unaoeleweka kuhusu shughuli za kila siku.	Kutokupanga/ kupanga sentensi **1** katika mpangilio unaoeleweka **(alama 0-02)**.	Kupanga sentensi **2-3** katika mpangilio unaoeleweka **(alama 04-06)**.	Kupanga sentensi **4** katika mpangilio unaoeleweka **(alama 08)**.	Kupanga sentensi zote **5** katika mpangilio unaoeleweka **(alama 10)**.
		(iv) Kuandika barua ya kirafiki kwa	Uwezo wa mwanafunzi kuandika	Kutokuka milisha/kuka milisha	Kukamilisha muundo wa barua ya	Kukamilisha muundo wa barua ya	Kukamilisha muundo wa barua ya kirafiki

Na.	Umahiri Mkuu	Umahiri Mahsusi	Vigezo Vya Upimaji	Upimaji wa Viwango vya Kufaulu			
				Kiwango hafifu	Kiwango cha wastani	Kiwango kizuri	Kiwango kizuri sana
		mpangilio na ukamilifu.	barua ya kirafiki kwa kuzingatia vipengle vyote vya muundo wa barua ya kirafiki.	muundo wa barua ya kirafiki kwa kujaza kwa usahihi nafasi **1** iliyoachwa wazi **(alama 0-02)**.	kirafiki kwa kujaza kwa usahihi nafasi **2-3** zilizoachwa wazi **(alama 06)**.	kirafiki kwa kujaza kwa usahihi nafasi **4** zilizoachwa wazi **(alama 08)**.	kwa kujaza kwa usahihi nafasi zote **5** zilizoachwa wazi **(alama 10)**.
2.	Kuonesha uelewa wa jambo alilosikiliza au kulisoma	(i) Kusoma kifungu cha habari na kubaini hoja kuu.	Uwezo wa mwanafunzi katika kusoma na kubaini kwa usahihi hoja kuu.	Kutokubaini/ Kubaini kwa usahihi hoja kuu **1 (alama 0-02)**.	Kubaini kwa usahihi hoja kuu **2-3 (alama 04-06)**.	Kubaini kwa usahihi hoja kuu **4 (alama 08)**.	Kubaini kwa usahihi hoja kuu zote **5 (alama 10)**.
		(ii) Kutumia msamiati katika kusoma ili kuchanganua mawazo yaliyowasilishwa katika matini mbalimbali.	Uwezo wa mwanafunzi katika kubadilisha majina kuwa matendo.	Kutoku badilisha/kubadilisha jina **1** kuwa tendo. **(alama 0-02)**.	Kubadilisha majina **2-3** kuwa matendo **(alama 04-06)**.	Kubadilisha majina **4** kuwa matendo **(alama 08)**.	Kubadilisha majina yote **5** kuwa matendo **(alama 10)**.
3.	Kutumia msamiati	Kuunda maneno mapya kwa	Uwezo wa kuunda	Kutoku dondosha/	Kudondosha herufi au	Kudondosha herufi au silabi	Kudondosha herufi au silabi

Na.	Umahiri Mkuu	Umahiri Mahsusi	Vigezo Vya Upimaji	Upimaji wa Viwango vya Kufaulu			
				Kiwango hafifu	**Kiwango cha wastani**	**Kiwango kizuri**	**Kiwango kizuri sana**
	katika miktadha mbalimbali.	kudondosha herufi moja au silabi kutoka kwenye neno.	maneno mapya kwa kudondosha herufi moja au silabi.	kudondosha herufi au silabi ya neno **1** ili kuunda neno jipya **(alama 0-02)**.	silabi za maneno **2-3** ili kuunda maneno mapya **(alama 06)**.	za maneno **4** ili kuunda maneno mapya **(alama 8)**.	za maneno **5** ili kuunda maneno mapya **(alama 10).**

JEDWALI NA 2: MWONGOZO WA UPIMAJI WA SOMO LA ENGLISH LANGUAGE

S/N	General Competences	Specific Competences	Assessment	Assessment Performance Levels			
				Weak performance	**Average Performance**	**Good Performance**	**Very Good Performance**
1.0	Comprehend oral and written information	1.1 To listen and comprehend information presented orally	Pupil's ability to listen to a dictation and write correctly the sentences read.	Failure to write any correct word or write correctly **five** words (**0-2½ marks**)	Write correctly **six** to **twelve** words. (**3-6 marks**)	Write correctly **thirteen** to **nineteen** words (**6½-9½ marks**)	Write correctly **all twenty** words. (**10 marks**)
2.0	Use vocabulary/ verbs through the four language skills	1.3 To use vocabulary through reading and writing related to: (i) time telling (ii) Menus, instructions, direction in public places, such as hotels, hospitals, banks and library	Pupil's ability to use vocabulary related to time telling, personal letters, hotels, menus, banks, hospital, library and occupational related vocabulary	Failure to answer correctly any item or answer correctly **one** item of the question.	Answer correctly **two** to **three** items of the question.	Answer correctly **four** items of the question.	Answer correctly **five** items of the question

S/N	General Competences	Specific Competences	Assessment	Assessment Performance Levels			
				Weak performance	**Average Performance**	**Good Performance**	**Very Good Performance**
		(iii) family related vocaburary. (iv) occupational related vocabulary.					
	Use vocabulary/ verbs through the four language skills	1.2 To read and comprehend written information, e.g. (i) to read simple texts to interpret the contents (time tables, menu, instructions, directions, in public places); (ii) understanding warning signs with their corresponding simple and short descriptions.	(v) Pupil's ability to interpret the contents in various contexts like timetable, menu and directions. (vi) Pupil's ability in understanding warning signs and their corresponding descriptions.	Failure to answer correctly any item or answer correctly **one** item of the question. (**0-2 marks**)	Answer correctly **two** to **three** items of the question. (**4-6 marks**	Answer correctly **four** items of the question. (**8 marks**)	Answer correctly **five** items of the question. (**10 marks**)

S/N	General Competences	Specific Competences	Assessment	Assessment Performance Levels			
				Weak performance	Average Performance	Good Performance	Very Good Performance
		(iii) to read short and personal letters so as to identify parts of letters, and make relevant replies.	(vii) Pupils ability to identify part of personal letters and make relevant replies.				
		2.4/3.3 To use vocabulary through writing: (i) Write words related to numbers, quantifiers, costs, time. (ii) Use the verb to "be" in positive or negative forms (e.g. is, am, are, was, were) (iii) Write simple	Pupil's ability to: (i) Write words related to quantifiers (ii) Use the verb to "be" (e.g. is, am, are, was, were) (iii) Write simple sentences which express routines, obligation, apologies and	Failure to answer correctly any item or answer correctly **one** item of the question. (**0-2 marks**)	Answer correctly **two** to **three** items of the question. (**4-6 marks)**	Answer correctly **four** items of the question. (**8 marks**)	Answer correctly **five** items of the question. (**10 marks**)

S/N	General Competences	Specific Competences	Assessment	Assessment Performance Levels			
				Weak performance	**Average Performance**	**Good Performance**	**Very Good Performance**
		sentences which express routines, obligation, apologies and preferences. (iv) To make and respond to requests.	preferences.				
3.0	Communicate orally and through writing	2.3 Communicate through writing: (i) Use pictures or visual support to write words/texts related to common things/different topics (for example school, home).	Pupil's ability to write simple and short texts expressing different events in different situations and also writing simple notes expressing various purposes.	Failure to fill in any blank space or fill in **one** blank space with **one** correct word (**0-2 marks**)	Fill in **two** to **three** blank spaces with correct words (**4-6 marks**)	Fill in **four** blank spaces with correct words (**8 marks**)	Fill in all **five** blank spaces with correct words (**10 marks**)

S/N	General Competences	Specific Competences	Assessment	Assessment Performance Levels			
				Weak performance	Average Performance	Good Performance	Very Good Performance
		(ii) Write simple and personal notes expressing various purposes, feelings. (iii) Write simple and short texts which express different events in different situations. (iv) To read short personal letters so as to identify parts of letters and make relevant replies.					

S/N	General Competences	Specific Competences	Assessment	Assessment Performance Levels			
				Weak performance	**Average Performance**	**Good Performance**	**Very Good Performance**
		2.5 To read and comprehend written information e.g. • to read simple texts for comprehension	Pupil's ability to read a text and answer questions that follow correctly.	Failure to answer correctly any item or answer correctly **one** item of the question. (**0-2 marks**)	Answer correctly **two** or **three** items of the question. (**4-6 marks**)	Answer correctly **four** items of the question. (**8 marks**)	Answer **all** the **five** items correctly of the question. (**10 marks**)

JEDWALI NA 3: MWONGOZO WA UPIMAJI WA SOMO LA MAARIFA YA JAMII

Na	Umahiri Mkuu	Umahiri Mahsusi	Vigezo vya Upimaji	Upimaji wa Viwango vya Kufaulu			
				Kiwango hafifu	**Kiwango cha wastani**	**Kiwango Kizuri**	**Kiwango kizuri sana**
1	Kutambua matukio yanayo tokea katika mazingira yanayomzu nguka	1.2 Kutunza mazingira ya jamii inayomzunguka.	Uwezo wa mwanafunzi katika: (i) kuchambua vitu vinavyounda mazingira ya shule. (ii) kusafisha darasa. (iii) kusafisha mazingira ya eneo la shule. (iv) kuchambua faida za mazingira safi. (v) kueleza hatua za kupanda nyasi, miti, na	Kushindwa kujibu kipengele chochote au kujibu vipengele visivyozidi 2 **(alama 0 - 4)**	Kuweza kujibu vipengele **3** hadi **4** kati ya **7** (**alama 6 – 8)**	Kuweza kujibu vipengele **5** hadi **6** kati ya **7** (**alama 10 - 12)**	Kuweza kujibu vipengele **7** kati ya **7** (**alama 14)**

Na	Umahiri Mkuu	Umahiri Mahsusi	Vigezo vya Upimaji	Upimaji wa Viwango vya Kufaulu			
				Kiwango hafifu	Kiwango cha wastani	Kiwango Kizuri	Kiwango kizuri sana
			maua katika mazingira. (vi) kubainisha vitendo vinavyochangia uharibifu wa mazingira ya kijji/mtaa. (vii) kufafanua shughuli za utunzaji wa mazingira ya kijijii/mtaa. (viii) kufafanua namna ya kupanda na kutunza maua, miti na nyasi kwenye viunga vya shule.				

Na	Umahiri Mkuu	Umahiri Mahsusi	Vigezo vya Upimaji	Upimaji wa Viwango vya Kufaulu			
				Kiwango hafifu	**Kiwango cha wastani**	**Kiwango Kizuri**	**Kiwango kizuri sana**
		1.3 Kutumia Elimu ya hali ya hewa katika shughuli za kila siku.	Uwezo wa mwanafunzi katika: (i) kufafanua dhana ya jotoridi. (ii) kubainisha njia za kujikinga na hali ya hewa ya baridi kali na joto kali katika mazingira ya shule. (iii) kufafanua dhana ya hali ya hewa. (iv) kubainisha mabadiliko ya hali ya hewa ya mvua.				
		1.4 Kutunza kumbukumbu za	Uwezo wa mwanafunzi katika:				

Na	Umahiri Mkuu	Umahiri Mahsusi	Vigezo vya Upimaji	Upimaji wa Viwango vya Kufaulu			
				Kiwango hafifu	Kiwango cha wastani	Kiwango Kizuri	Kiwango kizuri sana
		matukio ya kihistoria.	(i) kubainisha matukio katika jamii. (ii) kuchambua njia za kutunza taarifa za kumbukumbu za matukio ya kihistoria.				
2	Kutambua misingi ya uzalendo katika jamii.	2.1 Kudumisha utamaduni wa Mtanzania.	Uwezo wa mwanafunzi katika: (i) kuonesha matendo ya kusalimiana ya makabila ya kitanzania. (ii) kucheza na kuimba michezo ya kitamaduni inayofahamika.	Kushindwa kujibu kipengele chochote au kujibu vipengele visivyozidi 2 **(alama 0 - 4)**	Kuweza kujibu vipengele **3** hadi **5** kati ya **8** (**alama 6 - 10)**	Kuweza kujibu vipengele **6** hadi **7** kati ya **8** (**alama 12 - 14)**	Kuweza kujibu vipengele **8** kati ya **8** (**alama 16)**

Na	Umahiri Mkuu	Umahiri Mahsusi	Vigezo vya Upimaji	Upimaji wa Viwango vya Kufaulu			
				Kiwango hafifu	Kiwango cha wastani	Kiwango Kizuri	Kiwango kizuri sana
			(iii) kubainisha mambo yanayojenga ushirikiano baina ya watu katika jamii. (iv) kutathimini mambo yanayoweza kudumisha ushirikiano baina ya watu katika jamii.				
		2.2 Kujenga uhusiano mwema kwa jamii inayo mzunguka.	Uwezo wa mwanafunzi katika: (i) kuchambua dhana ya familia. (ii) kufafanua uhusiano wake				

Na	Umahiri Mkuu	Umahiri Mahsusi	Vigezo vya Upimaji	Upimaji wa Viwango vya Kufaulu			
				Kiwango hafifu	Kiwango cha wastani	Kiwango Kizuri	Kiwango kizuri sana
			na rafiki zake. (iii) kufafanua dhana ya uhusiano katika jamii. (iv) kuchambua ukoo wetu. (v) kubainisha jamii za kale za kijima. (vi) kuchambua jamii za kale za ukabaila.				
		2.3 Kuthamini mashujaa wetu.	Uwezo wa mwanafunzi katika: (i) kubainisha viongozi wakuu wa serikali ya Tanzania tangu uhuru.				

Na	Umahiri Mkuu	Umahiri Mahsusi	Vigezo vya Upimaji	Upimaji wa Viwango vya Kufaulu			
				Kiwango hafifu	Kiwango cha wastani	Kiwango Kizuri	Kiwango kizuri sana
			(ii) kufafanua mchango wa viongozi wakuu wa serikali ya Tanzania tangu uhuru. (iii) kuainisha mashujaa wetu. (iv) kuchambua uvamizi wa Taifa letu uliopo kwa sasa. (v) kuthamini mchango wa mashujaa wetu.				
3	Kutumia ramani na elimu ya anga katika maisha ya kila siku.	3.1 Kutumia ramani katika mazingira mbalimbali.	Uwezo wa mwanafunzi katika: (i) kubainisha vitu halisi vilivyomo darasani.	Kushindwa kujibu kipengele chochote au kujibu	Kuweza kujibu vipengele **2** kati ya **4** (**alama 4)**	Kuweza kujibu vipengele **3** kati ya **4** (**alama 6)**	Kuweza kujibu vipengele **4** kati ya **4** (**alama 8)**

Na	Umahiri Mkuu	Umahiri Mahsusi	Vigezo vya Upimaji	Upimaji wa Viwango vya Kufaulu			
				Kiwango hafifu	Kiwango cha wastani	Kiwango Kizuri	Kiwango kizuri sana
			(ii) kuchora ramani za vitu mbalimbali shuleni. (iii) kuchora ramani ya shule na kuonesha alama za ramani. (iv) kuchora pande kuu nne za dunia. (v) kusoma uelekeo wa vitu katika mazingira kwa kutumia pande kuu nne za dunia.	kipengele 1 **(alama 0 - 2)**			
		3.2 Kufahamu mfumo wa jua (katika mazingira	Uwezo wa mwanafunzi katika: (i) kufafanua vitu				

Na	Umahiri Mkuu	Umahiri Mahsusi	Vigezo vya Upimaji	Upimaji wa Viwango vya Kufaulu			
				Kiwango hafifu	Kiwango cha wastani	Kiwango Kizuri	Kiwango kizuri sana
		yanayo mzunguka).	vinavyounda mfumo wa jua. (ii) kuchambua mfumo wajua. (iii) kubainisha mwanga wa asili katika mazingira.				
4	Kufuata kanuni za kiuchumi katika uzalishaji mali.	4.1 Kuthamini na kulinda rasilimali za nchi.	Uwezo wa mwanafunzi katika; (i) kueleza rasilimali zinazo milikiwa na familia. (ii) kuanisha rasilimali zinazomilikiwa na shule. (iii) kuainisha rasilimali zilizopo katika		Kuweza kujibu vipengele **2** hadi **3** kati ya **6** (**alama 4 - 6)**	Kuweza kujibu vipengele **4** hadi **5** kati ya **6** (**alama 8 - 10)**	Kuweza kujibu vipengele **6** kati ya **6** (**alama 12)**

Na	Umahiri Mkuu	Umahiri Mahsusi	Vigezo vya Upimaji	Upimaji wa Viwango vya Kufaulu			
				Kiwango hafifu	Kiwango cha wastani	Kiwango Kizuri	Kiwango kizuri sana
			kijiji/mtaa na kata anamoishi. (iv) kuchambua njia za kutunza na kulinda rasilimali katika kijiji/ mtaa na kata anamoishi. (v) kutathimini rasilimali zilizopo katika wilaya anamoishi.				
		4.2 Kutambua shughuli za uzalishaji mali katika jamii.	Uwezo wa mwanafunzi katika; (i) kuchambua shughuli za uzalishaji mali katika familia. (ii) kuchambua wajibu wa kila				

Na	Umahiri Mkuu	Umahiri Mahsusi	Vigezo vya Upimaji	Upimaji wa Viwango vya Kufaulu			
				Kiwango hafifu	Kiwango cha wastani	Kiwango Kizuri	Kiwango kizuri sana
			mwana familia katika shughuli za uzalishaji mali. (iii) kubainisha shughuli za uzalishaji mali katika kijiji/mtaa na kata anamoishi. (iv) kufafanua vikwazo katika uzalishaji mali.				
		4.3 Kutumia stadi za ujasiriamali katika shughuli za kila siku.	Uwezo wa mwanafunzi katika; (i) kufafanua shughuli za kiuchumi katika jamii inayomzunguka mfano sehemu				

Na	Umahiri Mkuu	Umahiri Mahsusi	Vigezo vya Upimaji	Upimaji wa Viwango vya Kufaulu			
				Kiwango hafifu	Kiwango cha wastani	Kiwango Kizuri	Kiwango kizuri sana
			zenye rutuba na mvua. (ii) kuchambua umuhimu wa shughuli za kiuchumi katika jamii husika. (iii) kuanisha fursa zilizopo katika mazingira yenye madini, mbuga za wanyama na misitu.				

JEDWALI NA 4: MWONGOZO WA UPIMAJI WA SOMO LA HISABATI

Na	Umahiri Mkuu	Umahiri Mahususi	Vigezo vya Upimaji	Upimaji wa Viwango vya Kufaulu			
				Kiwango Hafifu	**Kiwango cha Wastani**	**Kiwango Kizuri**	**Kiwango Kizuri Sana**
1.	Kutumia lugha ya kihisabati kuwasilisha wazo/hoja (Sehemu ya kwanza).	Kutumia dhana ya namba kuwasiliana katika mazingira tofauti.	Uwezo wa mwanafunzi katika; (i) kuhesabu namba kwa tarakimu isiyozidi 99,999 kwa mfuatano. (ii) kuandika namba kwa tarakimu isiyozidi 99,999. (iii) kuandika namba kwa maneno isiyozidi 99,999. (iv) kuandika namba za kirumi I – L. (v) kubaini thamani ya tarakimu katika Namba isiyozidi makumi elfu.	Aliyeshindwa kupata hata kipengele kimoja au kupata kipengele kimoja tu. **(alama 0 – 2)**.	Aliyepata vipengele viwili au vitatu kati ya vitano. **(alama 4 – 6)**.	Aliyepata vipengele vinne kati ya vitano. **(alama 8)**.	Aliyepata vipengele vitano. **(alama 10)**

Na	Umahiri Mkuu	Umahiri Mahususi	Vigezo vya Upimaji	Upimaji wa Viwango vya Kufaulu			
2.	Kufikiri na kuhakiki katika maisha ya kila siku (Sehemu ya Kwanza)	Kutumia stadi za mpangilio katika maisha ya kila siku.	Uwezo wa mwanafunzi katika; (i) kupanga namba kuanzia ndogo hadi kubwa. (ii) kupanga namba kuanzia kubwa hadi ndogo. (iii) kubaini namba zinazokosekana katika mfululizo wa namba. (zisizidi tano).	Aliyeshindwa kupata hata kipengele kimoja au kupata kipengele kimoja tu. **(alama 0 – 2)**	Aliyepata vipengele viwili au vitatu kati ya vitano. **(alama 4 – 6)**	Aliyepata vipengele vinne kati ya vitano. **(alama 8)**	Aliyepata vipengele vitano. **(alama 10)**
3.	Kutatua matatizo katika mazingira.	3.1 Kutumia matendo ya namba kihisabati katika kutatua matatizo.	Uwezo wa mwanafunzi katika; (i) kujumlisha namba kupata jumla isiyozidi 99,999 bila kubadili. (ii) kujumlisha namba kupata jumla isiyozidi 99,999 kwa kubadili.	Aliyeshindwa kupata hata kipengele kimoja au kupata kipengele kimoja tu. **(alama 0 – 2)**.	Aliyepata vipengele viwili au vitatu kati ya vitano. **(alama 4 – 6)**	Aliyepata vipengele vinne kati ya vitano. **(alama 8)**	Aliyepata vipengele vitano. **(alama 10)**

Na	Umahiri Mkuu	Umahiri Mahususi	Vigezo vya Upimaji	Upimaji wa Viwango vya Kufaulu			
				Kiwango Hafifu	Kiwango cha Wastani	Kiwango Kizuri	Kiwango Kizuri Sana
			(iii) kutoa namba zenye tarakimu zisizozidi tano bila kuchukua. (iv) kutoa namba zenye tarakimu zisizozidi tano kwa kuchukua. (v) kuzidisha namba zenye tarakimu zisizozidi tatu kwa namba (kizidishio) yenye tarakimu mbili. (vi) kugawanya namba zenye tarakimu zisizozidi tatu kwa kigawanyo chenye tarakimu zisizozidi mbili bila baki. (vii) kufumbua mafumbo yanayohusu kujumlisha, kutoa, kuzidisha au kugawanya.				

Na	Umahiri Mkuu	Umahiri Mahususi	Vigezo vya Upimaji	Upimaji wa Viwango vya Kufaulu			
				Kiwango Hafifu	Kiwango cha Wastani	Kiwango Kizuri	Kiwango Kizuri Sana
			(viii) Kujumlisha au kutoa sehemu zenye asili moja.				
		3.2 Kutumia stadi ya uhusiano wa namba na vitu.	Uwezo wa mwanafunzi katika; (i) kubaini vipimo vya wakati, urefu, uzani na ujazo. (ii) kubaini saa katika siku kwa kutumia mtindo wa saa 12 . (iii) kuandika saa kamili na dakika. (iv) kujumlisha au kutoa saa kamili na dakika. (v) kubaini noti za Tanzania zenye thamani tofautitofauti. (vi) kujumlisha au kutoa fedha za	Aliyeshindwa kupata hata kipengele kimoja au kupata kipengele kimoja tu. **(alama 0 – 2)**	Aliyepata vipengele viwili au vitatu kati ya vitano. **(alama 4 – 6)**	Aliyepata vipengele vinne kati ya vitano. **(alama 8)**	Aliyepata vipengele vitano. **(alama 10)**

Na	Umahiri Mkuu	Umahiri Mahususi	Vigezo vya Upimaji	Upimaji wa Viwango vya Kufaulu			
				Kiwango Hafifu	Kiwango cha Wastani	Kiwango Kizuri	Kiwango Kizuri Sana
			Tanzania kupata jumla au tofauti isiyozidi 9,999. (vii) kufumbua mafumbo yanayohusu wakati. (viii) kufumbua mafumbo yanayohusu fedha (manunuzi na mauzo).				
4.	Kufikiri na kuhakiki katika maisha ya kila siku (sehemu ya pili).	4.1 Kutumia stadi za vipimo katika muktadha mbalimbali.	Uwezo wa mwanafunzi katika kubadili vipimo vya urefu vya metriki, uzani au wakati.	Aliyeshindwa kupata hata kipengele kimoja au kupata kipengele kimoja tu kati ya vitano. **(alama 0 – 2)**	Aliyepata vipengele viwili au vitatu kati ya vitano. **(alama 4 – 6)**	Aliyepata vipengele vinne kati ya vitano. **(alama 8)**	Aliyepata vipengele vitano. **(alama 10)**
		4.2 Kutumia stadi za maumbo katika muktadha wa Hisabati.	Uwezo wa mwanafunzi katika; (i) kubaini maumbo bapa na yasiyo bapa. (ii) Kutaja majina ya baadhi ya maumbo bapa.				

Na	Umahiri Mkuu	Umahiri Mahususi	Vigezo vya Upimaji	Upimaji wa Viwango vya Kufaulu			
				Kiwango Hafifu	Kiwango cha Wastani	Kiwango Kizuri	Kiwango Kizuri Sana
			(iii) kuchora maumbo bapa. (iv) kuchora mstari mnyoofu na kipande cha mstari. (v) kukokotoa mzingo wa mraba, mstatili au pembetatu. (vi) kufumbua mafumbo yanayohusu mzingo.				
5.	Kutumia lugha ya kihisabati kuwasilisha wazo au hoja (Sehemu ya pili).	Kutumia stadi za takwimu kuwasilisha taarifa mbalimbali.	(i) kusoma na kutafsiri takwimu kwa picha. (ii) kuchora takwimu kwa picha kwa kutumia taarifa zilizowasilishwa.	Aliyeshindwa kupata hata kipengele kimoja au kupata kipengele kimoja tu. **(alama 0 – 2)**	Aliyepata vipengele viwili au vitatu kati ya vitano. **(alama 4 – 6)**	Aliyepata vipengele vinne kati ya vitano. **(alama 8)**	Aliyepata vipengele vitano. **(alama 10)**

JEDWALI NA 5: MWONGOZO WA UPIMAJI WA SOMO LA SAYANSI NA TEKNOLOJIA

Na	Umahiri Mkuu	Umahiri Mahsusi	Vigezo vya Upimaji	Upimaji wa Viwango vya Kufaulu			
				Kiwango Hafifu	Kiwango cha Wastani	Kiwango Kizuri	Kiwango Kizuri Sana
1.	Kufanya Uchunguzi na Ugunduzi wa kisayansi na Teknolojia.	Kuchunguza vitu vilivyopo katika mazingira.	Uwezo wa mwanafunzi katika: (i) kubaini viumbe hai na visivyo hai vilivyopo kwenye mazingira. (ii) kubaini sifa za viumbe hai. (iii) kubaini tahadhari za kuchukua katika kujikinga na viumbe hai hatarishi. (iv) kubaini mazingira salama kwa viumbe hai. (v) kutaja vitendo vya kutunza mazingira. (vi) kueleza vitendo vinavyohatarisha	Kutoweza kujibu kipengele chochote au kuweza kujibu kipengele **1** kati ya **5** **(alama 0 - 2)**	Kuweza kujibu vipengele **2** hadi **3** kati ya **5** **(alama 4 - 6)**	Kuweza kujibu vipengele **4 (alama 8)**	Kuweza kujibu vipengele vyote **5** **(alama 10)**

Na	Umahiri Mkuu	Umahiri Mahsusi	Vigezo vya Upimaji	Upimaji wa Viwango vya Kufaulu			
				Kiwango Hafifu	**Kiwango cha Wastani**	**Kiwango Kizuri**	**Kiwango Kizuri Sana**
			usalama wa mazingira na athari zake katika mazingira.				
		Kutambua aina anuai za nishati na matumizi yake.	Uwezo wa mwanafunzi katika: (i) kueleza dhana ya nishati na kutaja aina za nishati. (ii) kubaini namna sauti, joto na mwanga vinavyosafiri. (iii) kubaini vyanzo vya nishati ya umeme. (iv) kubaini sifa na tabia za mwanga. (v) kubaini matumizi /umuhimu wa nishati za sauti, joto, mwanga na umeme. (vi) kueleza maana ya kivuli na namna kinavyotokea.				

Na	Umahiri Mkuu	Umahiri Mahsusi	Vigezo vya Upimaji	Upimaji wa Viwango vya Kufaulu			
				Kiwango Hafifu	Kiwango cha Wastani	Kiwango Kizuri	Kiwango Kizuri Sana
		Kutambua nadharia za kisayansi na kiteknolojia.	Uwezo wa mwanafunzi katika: (i) kueleza dhana ya maada. (ii) kuchambua aina, umuhimu na matumizi ya maada. (iii) kueleza hali tatu za mabadiliko ya maada. (iv) kubaini vitu vinavyoweza kupaa, kuelea au kuzama. (v) kuchambua hali tatu za maji, sifa na matumizi yake. (vi) kueleza kizingiti cha mgando na mchemko wa maji.				

Na	Umahiri Mkuu	Umahiri Mahsusi	Vigezo vya Upimaji	Upimaji wa Viwango vya Kufaulu			
				Kiwango Hafifu	**Kiwango cha Wastani**	**Kiwango Kizuri**	**Kiwango Kizuri Sana**
2.	Kufahamu Misingi ya Sayansi na Teknolojia	Kutumia teknolojia ya habari na mawasiliano (TEHAMA)	Uwezo wa mwanafunzi katika: (i) kueleza dhana ya mawasiliano. (ii) kubaini njia, umuhimu na matumizi ya njia za mawasiliano. (iii) Kuorodhesha na kueleza matumizi ya vifaa vya teknolojia ya habari na mawasiliano kama vile simu, radio na televisheni.	Kutoweza kujibu kipengele chochote au kuweza kujibu kipengele **1** kati ya **5** **(alama 0 - 2)**	Kuweza kujibu vipengele **2** hadi **3** kati ya **5** **(alama 4 - 6)**	Kuweza kujibu vipengele **4** kati ya **5** **(alama 8)**	Kuweza kujibu vipengele vyote **5** **(alama 10)**
		Kumudu Stadi za Kisayansi	Uwezo wa mwanafunzi katika: (i) kubaini vifaa vya kurahisisha kazi. (ii) kueleza namna ya kutumia na kutunza vifaa vya kurahisishia kazi. (iii) kueleza sifa za vifaa				

Na	Umahiri Mkuu	Umahiri Mahsusi	Vigezo vya Upimaji	Upimaji wa Viwango vya Kufaulu			
				Kiwango Hafifu	Kiwango cha Wastani	Kiwango Kizuri	Kiwango Kizuri Sana
			vya kurahisishia kazi. (iv) kubaini aina za majiko ya kupikia na tahadhari za kuchukua wakati wa kutumia aina za majiko na friji. (v) kueleza uhifadhi na faida za utunzaji wa majiko na friji. (vi) kueleza umuhimu na matumizi ya friji.				
		Kufanya majaribio ya kisayansi kwa usahihi.	Uwezo wa mwanafunzi katika: (i) kueleza maana ya jaribio la kisayansi. (ii) kubaini umuhimu na matumizi ya jaribio la kisayansi. (iii) kubaini vipimo rasmi na visivyo rasmi katika				

Na	Umahiri Mkuu	Umahiri Mahsusi	Vigezo vya Upimaji	Upimaji wa Viwango vya Kufaulu			
				Kiwango Hafifu	Kiwango cha Wastani	Kiwango Kizuri	Kiwango Kizuri Sana
			kufanya jaribio la kisayansi. (iv) kubaini hatua za kufanya jaribio la kisayansi na umuhimu wa kila hatua.				
3.	Kutunza Afya na Mazingira	Kufuata kanuni za usafi na kutatua matatizo ya magonjwa.	Uwezo wa mwanafunzi katika: (i) kuchambua vifaa vinavyotumika kufanyia usafi wa mwili na mavazi na umuhimu wa kila kifaa. (ii) kubaini umuhimu wa usafi wa mwili na mavazi. (iii) kueleza tahadhari za kuzingatia katika matumizi ya vifaa vya usafi wa mwili na mavazi. (iv) kueleza umuhimu na	Kutoweza kujibu kipengele chochote au kuweza kujibu kipengele **1** kati ya **5** **(alama 0 - 2)**	Kuweza kujibu vipengele **2** hadi **3** kati ya **5** **(alama 4 - 6)**	Kuweza kujibu vipengele **4** kati ya **5** **(alama 8)**	Kuweza kujibu vipengele **5 (alama 10)**

Na	Umahiri Mkuu	Umahiri Mahsusi	Vigezo vya Upimaji	Upimaji wa Viwango vya Kufaulu			
				Kiwango Hafifu	Kiwango cha Wastani	Kiwango Kizuri	Kiwango Kizuri Sana
			maeneo ya kutunzia vifaa vya usafi wa mwili na mavazi. (v) kubaini vyanzo vya uchafu na taka na athari zake katika mazingira. (vi) kueleza umuhimu wa kufanya usafi wa mazingira ya shule na nyumbani. (vii) kubaini maana huduma ya kwanza na umuhimu wake. (viii) kubaini vifaa vya kutolea huduma ya kwanza kwa mtu aliyeumwa na wadudu hatari na wenye sumu. (ix) kubaini hatua za kumuhudumia mtu aliyezirai.				

Na	Umahiri Mkuu	Umahiri Mahsusi	Vigezo vya Upimaji	Upimaji wa Viwango vya Kufaulu			
				Kiwango Hafifu	Kiwango cha Wastani	Kiwango Kizuri	Kiwango Kizuri Sana
		Kufuata kanuni za afya na kujenga afya bora.	Uwezo wa mwanafunzi katika: (i) kuchambua makundi ya vyakula yanayounda mlo kamili na umuhimu wa kula mlo kamili. (ii) kutaja magonjwa yanayoambukiza na yasiyoambukiza. (iii) kubaini njia za kujikinga na magonjwa ya kuambukiza na yasiyo ya kuambukiza. (iv) kubaini njia za kujikinga na kudhibiti magonjwa ya mlipuko. (v) kubaini madhara ya upungufu wa kinga ya mwili. (vi) kutaja njia za kujikinga na maambukizi ya VVU/UKIMWI. (vii) Kuorodhesha vyakula anavyopasa kupewa mgonjwa wa UKIMWI				

Na	Umahiri Mkuu	Umahiri Mahsusi	Vigezo vya Upimaji	Upimaji wa Viwango vya Kufaulu			
				Kiwango Hafifu	Kiwango cha Wastani	Kiwango Kizuri	Kiwango Kizuri Sana
		Kutambua mifumo mbalimbali ya mwili wa binadamu.	Uwezo wa mwanafunzi katika: (i) kubaini sehemu zinazounda mfumo wa mmeng'enyo wa chakula na kazi zake. (ii) kubaini vyanzo vya kasoro katika mfumo wa mmeng'enyo wa chakula na dalili zake. (iii) kubaini tabia zinazozuia kasoro katika mfumo wa mmeng'enyo wa chakula. (iv) kubaini tabia za ulaji sahihi wa chakula.				

JEDWALI NA 6: MWONGOZO WA UPIMAJI WA SOMO LA URAIA NA MAADILI

Na	Umahiri Mkuu	Umahiri Mahsusi	Vigezo vya Upimaji	Upimaji wa Viwango vya Kufaulu			
				Kiwango Hafifu	**Kiwango cha Wastani**	**Kiwango Kizuri**	**Kiwango Kizuri Sana**
1	Kuheshimu Jamii	1.1 Kujipenda na kuwapenda watu wengine	Uwezo wa wanafunzi katika: (i) kubaini matendo ya kujipenda, kuelezea faida za kujipenda na kuzingatia usafi na kanuni za afya (ii) kubainisha vitendo visivyofaa kumtendea mtu yeyote (iii) kubainisha matendo yanayoonesha upendo kwa familia yake	Kukosa vipengele vyote au kupata kipengele **1** **(alama 0 – 2)**.	Kupata vipengele **2** **(alama 4)**	Kupata vipengele **3** **(alama 6)**	Kupata vipengele **4** **(alama 8)**

Na	Umahiri Mkuu	Umahiri Mahsusi	Vigezo vya Upimaji	Upimaji wa Viwango vya Kufaulu			
				Kiwango Hafifu	Kiwango cha Wastani	Kiwango Kizuri	Kiwango Kizuri Sana
			(iv) kubaini matendo yanayojitokeza katika jamii yanayohatarisha usalama wake (v) Kutambua kipaji alicho nacho na kukiendeleza.				
		1.2 Kuipenda na kujivunia shule yake	Uwezo wa mwanafunzi katika: kubaini muundo wa uongozi wa shule.				
		1.3 Kuipenda Tanzania kwa kuenzi tunu za nchi na asili yake.	Uwezo wa mwanafunzi katika: (i) kutambua na kuchora alama za taifa (ii) kutambua tunu za taifa				

Na	Umahiri Mkuu	Umahiri Mahsusi	Vigezo vya Upimaji	**Upimaji wa Viwango vya Kufaulu**			
				Kiwango Hafifu	**Kiwango cha Wastani**	**Kiwango Kizuri**	**Kiwango Kizuri Sana**
			(iii) kutambua asili ya nchi ya Tanzania (iv) kuthamini alama za taifa (v) kubainisha dhana ya demokrasia (vi) kutambua muundo serikali ya Kijiji/mtaa.				
2	Kuthamini Jamii	2.1 Kujijali na kuwajali wengine	Uwezo wa mwanafunzi katika: (i) kubaini tabia hatarishi kwa afya yake, familia na jamii (ii) kueleza athari za kutumia dawa za kulevya	Kukosa vipengele vyote au kupata kipengele **1** **(alama 0 – 2)**	Kupata vipengele **2** **(alama 4)**	Kupata vipengele **3** **(alama 6)**	Kupata vipengele **4** **(alama 8)**

Na	Umahiri Mkuu	Umahiri Mahsusi	Vigezo vya Upimaji	Upimaji wa Viwango vya Kufaulu			
				Kiwango Hafifu	Kiwango cha Wastani	Kiwango Kizuri	Kiwango Kizuri Sana
			(iii) kubainisha matendo yenye kulinda usalama wa afya yake (iv) kubaini matendo ya mtu anayejijali (v) kubaini vitendo vinavyoonesha kuwajali wanafamilia.				
		2.2 Kutunza Mazingira na vilivyomo	Uwezo wa mwanafunzi katika: (i) kubaini tabia na mienendo inayoleta uharibifu wa mazingira (ii) kuelimisha jamii juu ya utunzaji wa mazingira.				
		2.3 Kujenga	Uwezo wa mwanafunzi				

Na	Umahiri Mkuu	Umahiri Mahsusi	Vigezo vya Upimaji	Upimaji wa Viwango vya Kufaulu			
				Kiwango Hafifu	**Kiwango cha Wastani**	**Kiwango Kizuri**	**Kiwango Kizuri Sana**
		uhusiano mzuri na watu wengine katika jamii.	katika: (i) kubaini vitendo atakavyofanya ili kujenga urafiki mwema na wenzake (ii) kubaini njia za kujenga uhusiano mwema na				
3	Kuwa Mwajibikaji	3.1 Kulinda rasilimali na maslahi ya nchi	Uwezo wa mwanafunzi katika: (i) kuthamini rasilimali zilizopo katika jamii (ii) kubaini njia za kutunza miundombinu ya maji, barabara na	Kukosa vipengele vyote au kupata kipengele **1** **(alama 0 – 2)**	Kupata vipengele **2 -3** **(alama 4 – 6)**	Kupata vipengele **4** **(alama 8)**	Kupata vipengele **5** **(alama 10)**

Na	Umahiri Mkuu	Umahiri Mahsusi	Vigezo vya Upimaji	Upimaji wa Viwango vya Kufaulu			
				Kiwango Hafifu	Kiwango cha Wastani	Kiwango Kizuri	Kiwango Kizuri Sana
			majengo yaliyopo katika jamii.				
		3.2 Kusimamia majukumu yanayomhusu ya nyumbani na shuleni	Uwezo wa mwanafunzi katika: (i) kubaini majukumu yake ya shuleni na nyumbani (ii) kutambua umuhimu na faida za kutekeleza majukumu yake (iii) kuelezea dhana ya utawala bora na kubainisha wajibu wake katika kudumisha utawala bora katika familia				

Na	Umahiri Mkuu	Umahiri Mahsusi	Vigezo vya Upimaji	Upimaji wa Viwango vya Kufaulu			
				Kiwango Hafifu	Kiwango cha Wastani	Kiwango Kizuri	Kiwango Kizuri Sana
			(iv) kubaini umuhimu wa utawala bora katika famila (v) kutambua majukumu waliyonayo viongozi wa shule.				
		3.3 Kutii sheria na kanuni katika kutekeleza majukumu yake ya kila siku	Uwezo wa mwanafunzi katika: (i) kubaini faida za kufuata sheria na kanuni za shule (ii) kubaini hasara za kutokufuata sheria na kanuni za shule (iii) kubaini sheria za usalama barabarani na				

Na	Umahiri Mkuu	Umahiri Mahsusi	Vigezo vya Upimaji	Upimaji wa Viwango vya Kufaulu			
				Kiwango Hafifu	Kiwango cha Wastani	Kiwango Kizuri	Kiwango Kizuri Sana
			umuhimu wake (iv) kubaini sheria za utunzaji wa mazingira na umuhimu wake (v) kubaini vitendo vya ukiukwaji wa sheria na kanuni mbalimbali.				
		3.4 Kuwa na nidhamu binafsi	Uwezo wa mwanafunzi katika: (i) kutaja faida za kuwa na mpangilio wa kazi (ii) kuelezea umuhimu wa kujituma katika kazi (iii) kubaini hasara za kutokujituma katika kazi				

Na	Umahiri Mkuu	Umahiri Mahsusi	Vigezo vya Upimaji	Upimaji wa Viwango vya Kufaulu			
				Kiwango Hafifu	Kiwango cha Wastani	Kiwango Kizuri	Kiwango Kizuri Sana
			(iv) kutambua umuhimu na faida za kujisomea (v) kubaini mambo yanayohitaji ushauri (vi) kuelezea watu wanaoweza kumpa ushauri.				
		3.5 Kushirikiana katika kutekeleza majukumu ya nyumbani na shuleni	Uwezo wa mwanafunzi katika: (i) kubaini faida za kufanya kazi kwa kushirikiana (ii) kutambua athari za kutoshirikiana na wenzake shuleni.				
4	Kuwa Mstahimilivu	4.1 Kuvumilia	Uwezo wa mwanafunzi katika:	Kukosa vipengele	Kupata vipengele **2**	Kupata vipengele **3**	Kupata vipengele **4**

Na	Umahiri Mkuu	Umahiri Mahsusi	Vigezo vya Upimaji	Upimaji wa Viwango vya Kufaulu			
				Kiwango Hafifu	**Kiwango cha Wastani**	**Kiwango Kizuri**	**Kiwango Kizuri Sana**
		katika maisha ya kila siku	(i) kubaini tabia zinazofaa na zisizofaa (ii) kubaini itikadi na imani mbalimbali (iii) kubaini matendo ya kukubali kuwepo kwa itikadi na imani mbalimbali (iv) kubaini mabadiliko yanayotokea katika maisha na njia za kuendana na mabadiiko hayo (v) kubaini matendo ya kukubali kukosolewa.	vyote au kupata kipengele **1** **(alama 0 – 2)**.	**(alama 4)**.	**(alama 6)**.	**(alama 8)**.
		4.2 Kufikia malengo	Uwezo wa mwanafunzi katika:				

Na	Umahiri Mkuu	Umahiri Mahsusi	Vigezo vya Upimaji	Upimaji wa Viwango vya Kufaulu			
				Kiwango Hafifu	Kiwango cha Wastani	Kiwango Kizuri	Kiwango Kizuri Sana
		aliyojiwekea kwa kuwa na mtizamo chanya	(i) kuelezea maana ya mtizamo chanya (ii) kutaja vitendo vinavyoashiria mtizamo chanya (iii) kueleza umuhimu wa kufanya kazi na kumaliza kwa wakati (iv) kutambua umuhimu wa kujenga mtizamo chanya katika maisha (v) kubaini hasara za kuwa tegemezi.				
		4.3 Kujifunza kwa kuchanganu	Uwezo wa mwanafunzi katika: (i) kubaini njia				

Na	Umahiri Mkuu	Umahiri Mahsusi	Vigezo vya Upimaji	Upimaji wa Viwango vya Kufaulu			
				Kiwango Hafifu	**Kiwango cha Wastani**	**Kiwango Kizuri**	**Kiwango Kizuri Sana**
		a mambo kiyakinifu	zinazotumika katika kujifunza mambo mbalimbali (ii) kubainisha vyanzo mbalimbali vya kupata taarifa (iii) kubaini vitu mbalimbali vilivyomo kwenye mazingira na kuelezea umuhimu wake katika maisha ya kila siku (iv) kubainisha njia bora za kuendeleza viumbe na vitu vyenye manufaa katika mazingira.				
5	Kuwa Mwadilifu	5.1 Kuaminika katika jamii	Uwezo wa mwanafunzi katika: (i) kubaini matendo	Kukosa vipengele vyote au	Kupata vipengele **2 (alama 4)** .	Kupata vipengele **3 (alama 6)**	Kupata vipengele **4 (alama 8)**

Na	Umahiri Mkuu	Umahiri Mahsusi	Vigezo vya Upimaji	Upimaji wa Viwango vya Kufaulu			
				Kiwango Hafifu	Kiwango cha Wastani	Kiwango Kizuri	Kiwango Kizuri Sana
			yanayoonesha tabia ya uaminifu na kueleza vitendo vinavyovunja uaminifu (ii) Kubaini matendo ya usaliti katika jamii na njia za kukemea matendo hayo (iii) kuelezea manufaa ya kuwa muwazi na mkweli.	kupata kipengele **1 (alama 0 – 2)**.			
		5.2 Kutimiza majukumu yake kwa uwazi na ukweli	Uwezo wa mwanafunzi katika: (i) kubaini dhana ya ukweli na uwazi na				

Na	Umahiri Mkuu	Umahiri Mahsusi	Vigezo vya Upimaji	Upimaji wa Viwango vya Kufaulu			
				Kiwango Hafifu	Kiwango cha Wastani	Kiwango Kizuri	Kiwango Kizuri Sana
			kuelezea faida ya kuwa mkweli na muwazi (ii) kubaini faida za kuwa muaminifu (iii) kubaini njia za kuepuka udanganyifu (iv) kuelezea dhana ya uovu				
			(v) kubainisha matendo maovu katika jamii				
			(vi) kubaini athari za uovu na njia za kudhibiti uovu katika jamii				

Na	Umahiri Mkuu	Umahiri Mahsusi	Vigezo vya Upimaji	Upimaji wa Viwango vya Kufaulu			
				Kiwango Hafifu	Kiwango cha Wastani	Kiwango Kizuri	Kiwango Kizuri Sana
			(vii) kuelezea maana ya unafiki kutaja matendo yanayodhihirisha tabia ya unafiki.				
		5.3 Kusimamia haki	Uwezo wa mwanafunzi katika: (i) kubaini wajibu wa mwanafunzi katika familia/jamii (ii) kubainisha haki zake za msingi (iii) kubaini matendo yanayoonesha haki/yasiyo ya haki za msingi za mwanafunzi (iv) kubaini haki za msingi za				

Na	Umahiri Mkuu	Umahiri Mahsusi	Vigezo vya Upimaji	Upimaji wa Viwango vya Kufaulu			
				Kiwango Hafifu	Kiwango cha Wastani	Kiwango Kizuri	Kiwango Kizuri Sana
			binadamu (v) kubaini matendo yanayokiuka haki za binadamu (vi) kubaini matendo yasiyo ya haki anayofanyiwa motto (vii) kueleza dhana ya haki na wajibu. (viii) kubaini haki za binadamu zilizoainishwa katika tamko la Umoja wa Mataifa (ix) kutambua haki za binadamu zilizoainishwa				

Na	Umahiri Mkuu	Umahiri Mahsusi	Vigezo vya Upimaji	Upimaji wa Viwango vya Kufaulu			
				Kiwango Hafifu	Kiwango cha Wastani	Kiwango Kizuri	Kiwango Kizuri Sana
			katika katiba ya Tanzania (x) kubainisha haki za makundi mbalimbali kama vile wazee, watoto na wanawake (xi) kubainisha haki za raia (xii) kubainisha vyombo mbalimbali vya kiserikali na visivyo vya kiserikali vinavyo simamia haki za binadamu (xiii) kubaini kazi za vyombo vinavyosimamia haki.				

Na	Umahiri Mkuu	Umahiri Mahsusi	Vigezo vya Upimaji	Upimaji wa Viwango vya Kufaulu			
				Kiwango Hafifu	**Kiwango cha Wastani**	**Kiwango Kizuri**	**Kiwango Kizuri Sana**
6	Kudumisha Amani	6.1 Kuchangamana na na watu wenye asili tofauti	Uwezo wa wanafunzi katika: (i) kutaja makabila mbalimbali yaliyopo Tanzania (ii) kubaini asili ya watu waishio Tanzania (iii) kubaini shughuli zinazofanywa na watu wasio raia wa Tanzania (iv) kutambua mchango wa raia wa kigeni waishio Tanzania (v) kubaini matendo yanayoashiria upendo, umoja na mshikamano	Kukosa vipengele vyote au kupata kipengele **1 (alama 0 – 2)**	Kupata vipengele **2 (alama 4)**	Kupata vipengele **3 (alama 6)**	Kupata vipengele **4 (alama 8)**

Na	Umahiri Mkuu	Umahiri Mahsusi	Vigezo vya Upimaji	**Upimaji wa Viwango vya Kufaulu**			
				Kiwango Hafifu	**Kiwango cha Wastani**	**Kiwango Kizuri**	**Kiwango Kizuri Sana**
			miongoni mwa watu wa asili tofauti.				
		6.2 Kuheshimu tofauti za kiutamaduni na mitizamo miongoni mwa watu wa jamii tofauti.	Uwezo wa wanafunzi kubaini: (i) vitu/mambo yanayounda utamaduni na kuelezea zana mbali mbali za utamaduni wa Tanzania (ii) kutofautisha utamaduni wake na tamaduni nyinginezo (iii) kuelezea umuhimu wa utamaduni wake. (iv) kukemea mila na desturi potofu				

Na	Umahiri Mkuu	Umahiri Mahsusi	Vigezo vya Upimaji	Upimaji wa Viwango vya Kufaulu			
				Kiwango Hafifu	Kiwango cha Wastani	Kiwango Kizuri	Kiwango Kizuri Sana
			(v) kuelezea dhana ya utamaduni wa taifa (vi) kubaini mambo yanayounda utamaduni wa taifa (vii) kuelezea umuhimu wa utamaduni katika maendeleo ya nchi (viii) kubaini mambo ya msingi yanayo bainisha tamaduni mbalimbali (ix) kutaja aina za viongozi wa makabila				

Na	Umahiri Mkuu	Umahiri Mahsusi	Vigezo vya Upimaji	Upimaji wa Viwango vya Kufaulu			
				Kiwango Hafifu	Kiwango cha Wastani	Kiwango Kizuri	Kiwango Kizuri Sana
			(x) kubaini taratibu za kupata viongozi (xi) kutambua majukumu ya viongozi wa kikabila (xii) kubainisha zana za asili za makabila mbalimbali na matumizi yake.				
		6.3 Kujenga urafiki mwema na mataifa mengine	Uwezo wa mwanafunzi katika: (i) kutambua nchi zenye mahusiano na Tanzania (ii) kubaini vitu vya msingi vinavyo				

Na	Umahiri Mkuu	Umahiri Mahsusi	Vigezo vya Upimaji	Upimaji wa Viwango vya Kufaulu			
				Kiwango Hafifu	Kiwango cha Wastani	Kiwango Kizuri	Kiwango Kizuri Sana
			tuunganisha na mataifa mengine (iii) kubaini njia za kuboresha uhusiano na mataifa mengine (iv) kubaini jumuiya za kimataifa (v) kutambua matendo yanayoonesha ukarimu kwa watu wa mataifa mengine (vi) kubaini misingi ya urafiki mwema baina ya Tanzania na mataifa mengine				

Na	Umahiri Mkuu	Umahiri Mahsusi	Vigezo vya Upimaji	Upimaji wa Viwango vya Kufaulu			
				Kiwango Hafifu	Kiwango cha Wastani	Kiwango Kizuri	Kiwango Kizuri Sana
			(vii) kuelezea maana na umuhimu wa utandawazi (viii) kuelezea faida na hasara za utandawazi.				

THE NATIONAL EXAMINATIONS COUNCIL OF TANZANIA